

SOSYAL HİZMET ÇALIŞANLARININ HAK KAYIPLARI

Pinar AKKUS*

Özet

Bu yazı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde çalışan meslek sahibi “vasıflı” işçiler ile temizlik-bakım personellerinin taseron şirketler aracılığı ile istihdamlarından kaynaklı yasadıkları hak kayıplarını görünür kılmak üzere kaleme alınmıştır. Bir devlet kurumu olan SHÇEK’in çalışanlarının tümünü devlet memuru kadrosu altında birleştiren eski kültürünün yerini; kısa süreli sözleşmeler ve düşük ücretli istihdam politikasını esas alan taseronlaşma kültürüne bıraktığı görülmektedir. Burada yazılanlar, sözü edilen yeni kültür nedeni ile yaşanan hak kayıplarına (çalışma hakkı, güvenceli iş, çalışma yaşamında ve emeklilik döneminde yeterli ücret vb.) dur deme konusunda verilen mücadelede, meslek sahipleri ve temizlik-bakım personellerinin ortak bir dil yakalayacağı umudunu tasimaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal haklar, yoksulluk, hak kayıpları.

Losses of Rights of Social Service Employees

Abstract

This paper aims to draw attention to the losses of right of qualified permanent employees and catering and cleaning-maintenance employees caused by contract and agency labour (CAL) in the Intitution of Social Services and Protection of Childeren (ISSPC). As a state intitution, in ISSPC, public service employment has been a long-established tradition. However, nowadays, public employment has been substiuted by CAL. In this paper, it is argued that all the struggle against this transformation process (losses of right to work, to a secure job and decent wages for employees and the retired) will be analyzed.

Keywords: social services, social rights, poverty, loses of right

Giris

Yoksulluk ile ilgili düşünce üretirken aklımıza nedense gecekondü semtlerinde ya da kentin arka sokaklarında yaşayan, asgari ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük çeken, çoğu zaman işsiz/parasız ama eğer şanslı ise enformel sektörde uzun vardiyalar boyu çalışma gerektiren güvencesiz de olsa bir işe sahip, eğitim konusunda hiçbir zaman yeterli imkanlara sahip olamamış, suçla itilme/karışma riski

---

* Sosyolog, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, akkus.p@gmail.com

yüksek dezavantajlı gruplar geliyor. Çocuklarını okutabilmek için her zaman bir baskasının yardımına ya da sosyal destek mekanizmalarına ihtiyaç duyuyorlar, kalabalık ailelerin içerisinde rutubetli ve küçük evlerde aynı odada çok sayıda kişi ile birlikte uyuyorlar. Gündemi takip etmek, bir şeyler okumak-yazmak gibi dertleri yok onların. Yoksullukları hem niteliksiz iş gücü olmalarına hem de önlerine çıkan fırsatları yeterince iyi şekilde değerlendirememeleri ile ilgili görülüyor. Süphesiz bu liste oldukça uzatılabilir nitelikte. Kısacası bu kişiler/işçiler biraz da içine düştükleri yoksulluk halinin sorumlusu olarak görülüyorlar ve var olan yoksullukları da büyük bir hızla kendini yeniden üretmeye devam ediyor.¹ Bu saymış olduğumuz kesimler ile sürekli bir iletişimde bulunan Sosyal Hizmet alanında çalışan meslek elemanlarının² büyük çoğunluğunun yoksul olan/olmayan ayrimında safını, kanıksanmış bir biçimde “yoksul olmayan”dan yana belirlemesi ve kendilerini “beyaz yakalı” ayrıcalıklılara sahip olarak konumlandıkları ise var olan durumun trajik bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Peki, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde taseron şirketler aracılığı ile çalıştırılan meslek elemanlarının kendilerini hâlâ bu sansli grupta görme eğilimini sürdürmeleri olanaklı mı?

Toplumun dezavantajlı kesimlerine hizmet üretme misyonu yüklenen bu devlet kurumunda taseron şirketler aracılığı ile çalıştırılan “beyaz yakalı” işçilerin bir yanısıra içerisinde kendisini “işçi” olarak tanımlama konusunda uzun süre güçlükle çektiği belirtilmelidir. Bu insanlar uzun süre hizmet üretim sürecinde verdikleri talimatları uygulayan temizlik-bakım personelleri ile kendilerini karşılaştırma gereği duymaksızın ellerinde tuttukları sosyal haklar açısından çok daha korunaklı ve avantajlı bir pozisyonda olduklarını düşündüler. Kurumlar içerisinde yürüttükleri mesleki çalışmaları ve aldıkları maaş göz önünde bulundurularak, kendilerini “işçi” olarak görmeme “memur” statüsünde değerlendirme yanılışmasını sürdürdüler. Kurum içindeki iş bölümünün yarattığı bu yanısıra, zaman içerisinde nitelikli olarak tanımlanan söz konusu işi daha düşük ücretle yapacak gönüllü işsiz yığınların belirmesi ile son bulmaya başladı; maaşlardaki artış durgunlaştı hatta düşüğe geçti, konular istikrarsızlaşmaya başladı. Böylelikle sosyal hizmet alanındaki beyaz yakalı işçiler bu zamana kadar göz ardı ettikleri ve yalnızca talimatları doğrultusunda iş gören ve “işçi” olarak tanımladıkları temizlik-bakım personellerinin yüz yüze kalacağını düşündükleri maaş düşüşleri, kısa dönemli sözleşmeler arasında oluşan sigorta boşlukları, emekliliklerini de çekilmez kılacak hak kayıpları, yoksullasma ve çalışma hayatları boyunca istikrarsız/garantisiz isten kaynaklı kaygıyı duymaya başladılar.

SHÇEK içerisinde de birkaç yıl öncesine kadar nitelikleri ile iş gücü piyasasında istediği şekilde bir iş bulabileceğini düşünen birçok meslek elemanı, bugün elindeki işi tutabilmek adına pek çok hakkının gasp edilmesine göz yumabiliyor. Kapitalist sistemin kurumlardaki işleyişi bu ilginç esitliği gündeme getiriyor: SHÇEK’ de çok

¹ Yoksulluğa yaklaşım ile ilgili Bkz. Ayşe Bugra, Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

² Buradaki meslek elemanı tanımlaması Sosyolog, Psikolog, Sosyal Çalışmacı, Öğretmen ve Çocuk Gelişimcileri içermektedir.

sayıda meslek elemanı, temizlik-bakım personeli ile beraber taseron şirketler aracılığı ile serbest piyasada alınıp satılıyor. İşin bir diğer yüzü ise sosyal hizmet üreten kurumlarda temizlik-bakım işlerini yürüten işçilerin çok büyük bir çoğunluğunun aslında her tarafı müracaatçılar veya kurumların yatılı hizmetlerinden faydalananlar ile dolu olduğu mekânlarda “nitelikli” olarak tanımlanan işleri ürettikleri ile ilgili. Kurumdan hizmet alan bir çocuk, kadın, erkek, yaşlı veya engelli birey ile iletişime geçme/iliski kurma olasılığının çok yüksek olduğu bir ortamda temizlik yapmak ile mesai başlama-bitis saatlerinde çoğunlukla çalışanların masaları bosalıktan sonra yapılan temizlik arasında nitelik olarak bir fark vardır. Aynı şekilde yatılı sosyal hizmet kurumlarında çalışan bakım personelleri, kendisi ile aynı apartmanda veya aynı mahallede oturan ekonomik olarak daha iyi durumdaki komsusunun çocuğuna/hastasına/engellisine/yaslısına bakarak geçimini sağlayan enformel sektör işçilerinden daha donanımlı ve nitelikli olmak durumundadır. Ancak SHÇEK bünyesindeki taseron şirketler aracılığı ile istihdam edilen işçi kitlelerinin niteliğinin yapılan işin niteliğine uygun olmasını beklemek ne derece gerçekçidir? Aşağıda tarif edilmeye çalışıldığı üzere taseronlaşma üzerine kurulu sistemde dezavantajlı/risk altındaki gruplarla çalışan bir işçinin (yapılanmada çok küçük bir işlevi olsa dahi) üstlendiği sorumluluk kendisine büyük gelmeyecek midir? Bir diğer soru ise SHÇEK’te çalışma hakkı, güvenceli iş, çalışma yaşamında ve emeklilik döneminde yeterli ücret vb. sosyal haklar açısından aynı potada eritilen bu iki grubun hak mücadelesi konusunda ortak bir dil tutturarak birlikte hareket edemeyeceğidir.³

SHÇEK’in Yeni Kültürü: Taseronlaşma

“Yalıtılmışlık içinde amaçsızca sürüklenme ihtimaline karşı, yeni ile eski arasındaki kültürel farkı ortaya koymalıyız...”⁴ diyor Richard Sennett ve kapitalist sistemde yapılanan kurumsal mimariyi modern bir aygıt olan MP3 çalar makinesine benzetiyor.⁵ Bu benzetme ile birlikte üretimin sabit işlevli bir dizi edim vasıtasıyla gerçekleştirildiği eski tarz kati yapıların (Weber’in demir kafesi) yerini belirsizliğin hakim olduğu, yer değiştiren kısa vadeli, esnek yapıların aldığı ifade ediyor. Sennett’in betimlemesine göre yeni yapılar da tipki yalnızca seçilen parçaları istenen sırada çalmaya programlı MP3 çalarlar gibi istenen görevi kati bir siraya bağlı kalmaksızın oradan oraya sıçrama kapasitesini kullanarak yapabilen esnek yapılar.

³ Sınıf siyasetini ilgilendiren ve ezilenleri bölüp onlar arasında ortak bir dil oluşturmaya oldukça zor kılan egemen sisteme referans veren buna benzer sorular için Bkz. Necmi Erdoğan, *Yoksulların-Ezilenlerin Siyasal Örgütlenmesi Üzerine Tartışma Notları*, Birikim Dergisi, Sayı 245, İstanbul, Eylül 2009, s. 84-90.

Necmi Erdoğan, makalesinde toplumsal ilişkilerde ortak veya yakın konumlar işgal etseler ve aynı sınıfsal kampta düşünülse bile Türkiye’de sanayi proletaryası dışında kalan merdiven altı çalışanlarının, gündelikçi ve bakıcı kadınların, kamuda çalışan taseron firma işçilerinin, hatta “orta sınıf” sayılabilecek kimi vasıflı-egitimli güvencesiz çalışanların toplumsal-kültürel konumları ve siyasal örgütlenme biçimleri açısından aynı potada kolayca eritilemeyecekleri uyarısında bulunur. Bu anlamda heterojen bir yapılanma oluşturan ezilenleri aynı mücadele hattında birleştirebilecek alternatif örgütlenme tarzlarının ve ortak dilin yaratılması gerektiğinin altını çizmektedir.

⁴ Richard Sennett, *Yeni Kapitalizmin Kültürü*, çev. Aylin Onacak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2009, s. 26.

⁵ A.g.e, s. 39-55.

Taseronluk sistemi tam da MP3 çalar benzetmesindeki gibi işletmecinin bazı işlevlerinin başka firmalar tarafından gerçekleştirilmesini sağlıyor, bu şekilde firma isterse personelinden kurtuluyor, isterse daralıyor, isterse de genişliyor. Tabii bu esneme esnasında çalışanlar kısa süreli sözleşmeler ile görevden göreve rahatlıkla hareket ettirilebiliyorlar ya da işlerine son verilebiliyor. İşçilerin sözleşme yenileme dönemlerinde kendilerine ne olacağı ile ilgili en ufak bir fikirleri bile olmuyor. Bu son derece tekinsiz ve gelecek ile ilgili en ufak bir plan yapmaya dahi izin vermeyen sistem, tüm işçilerin şartların kötü tanımlanmasından kaynaklı yüksek derecede kaygı duyması sonucunu doğuruyor.⁶ Sennett, değişime uğrayan kurumları ele alırken kaçınılmaz olarak bu kurumlarda çalışanlar arasında yaşanan maddi esitsizlikten ve dolayısı ile bir de toplumsal esitsizlikten söz eder. Burada sözü edilen piramidin en tepesindekiler ile en dibindekiler arasındaki gelir uçurumudur. Sennett, bu esitsizliğin iki grup arasında ilişkisel anlamda da büyük bir mesafe yarattığını ve bu mesafenin sorumluluktan kaçan ancak çevreyi komuta eden bir merkez modeli yarattığına değinir.⁷

Sennett'in kapitalizmin yeni kültürü ile "yeni sayfa" açan kurumlarında, daha doğru bir ifadeyle şirketlerinde olup bitenler ile SHÇEK'te olup bitenler arasında bir paralellik gözlemlenmektedir. Aslında bir devlet kurumu olan SHÇEK'in çalışanlarının tümünü devlet memuru kadrosu altında çalıştıran eski kültürünün yerini, kısa süreli sözleşme ve düşük ücretli istihdam politikasını hayata geçiren taseronlaşma kültürüne bıraktığını gözlemlemekteyiz. SHÇEK gibi aslında yapılanmasında bürokrasinin demir kafesini oldukça net görebildiğimiz ancak piyasa koşullarına uyma açısından bu kafesi parçalayıp aynen kâr amacı güden şirketler gibi davranan bir yapıda ise belirsizlik ve güvensizlik had safhadadır. İşçilerin iş tanımları ve görevlendirilmeleri her ne kadar bir merkez tarafından yapılsa ve buradaki merkezde hâlâ eski kati bürokratik yapılanma sürdürülse de, işçilerin özlük hakları ve maaşları ile ilgili sorumluluk yeni kültürde adet olduğu şekilde taseron şirketlere devredilmiştir. Bu parçalamış yapıda da işçi kendi basının çaresine bakması için yalnız bırakılmıştır. Sözleşme yenileme dönemlerinde ise ne olacağından habersiz yüksek kaygı düzeyindeki işçilerin ne komuta merkezine ne de sorumluluk mercisine ulaşması, aradaki mesafe nedeni ile pek mümkün olmamaktadır.

Kime ulaşmalı?

Marshall Berman, Marks'ın modern dünyayı betimleyen "kati olan her şey buharlaşıyor" sözünü kitabına isim etmiş ve modern ekonominin ve bu ekonomiden doğan kültürün yarattığı içkin dinamizmin her şeyi yok ederek yeniden yarattığını ve dünyayı yeniden yaratarak ilerlediğini eserinde tekrar tekrar vurgulamıştır. Marshall Berman, Sennett ile paralellik göstererek bu alt üst edici hızlı değişim içerisinde yarını yaratacak görüş ve cesareti kazanmak için geçmişi hatırlamak, anlamaya çalışmak gerektiği tavsiyesinde bulunmaktadır kitabında:

"Bakarsınız böylesi bir geriye dönüş ilerlemek için bir yol olabilir; 19. yüzyılın modernizmlerini hatırlamak

⁶ A.g.e, s. 43.

⁷ A.g.e, s. 46.

bizlere 21. yüzyilin modernizmini yaratacak görüş ve cesareti verebilir. Bu hatırlama eylemi modernizmi ayakları üzerine oturtmamıza yardım edebilir, böylece önümüzde uzanan serüven ve tehlikelere karşı durabilecek kadar kendini güçlendirir ve yenileyebilir. Dünün modernliklerini kendimize mal etmek, hem günümüzün modernliklerine yönelik bir eleştiri hem de yarının ve yarından sonranın modernliklerine (ve modern insana) bir inanç tazeleme eylemi olabilir.”⁸

Berman’ın ögüdüne uyarak 19. yy.da dünyayı büyük bir değişime uğratan, Eric Hobsbawm’in kelimeleriyle “tek kuralı mali en ucuz pazardan alıp hiçbir sınırlamaya maruz kalmadan en pahalı pazarda satmak olan, tüccarlar ve mütesebbisler yolu ve aracılığı ile bu adalarda tezgâhlanan”⁹ Endüstri Devriminin işçiler açısından sonuçlarını kısaca hatırlayarak ilerlemek isterim. Geçmiş, Hobsbawm’in betimlediği sekliyle yeni kültürün ilerleyişini hiçbir şekilde durduramamış, işçiler kendilerini burjuva toplumu içerisinde üretim araçlarının, harcama ve yatırım olanaklarının yalnızca zengin sınıfların elinde bulunmasından kaynaklı korunaksız bir durum içerisinde bulmuşlardı. Bu durumda işçilerin karşısında üç seçenek belirmişti: 1-Burjuva olmaya çabalamak (ki bu mal mülk ve eğitim benzeri olanaklara sahip olmayan bu işçiler için imkânsız görünmekteydi) 2-Boyun eğmek (bu tavir içerisinde aslen yoksul olan emekçiler, kendi yoksullularından utanmakta ve yoksulluklarını reddetmekte, “kendi basının çaresine bakma”ya çalışmaktaydı), 3-Ayaklanmak/baskaldırmak (işçiler açısından şartlar, ayaklanmayı ve baskaldırmayı zorunlu kılan nitelikte idi).¹⁰ Hobsbawm’in “devrim çağı” olarak nitelediği 1789-1848 arası dönemde toplumdaki sınıfların birbirinden gittikçe uzaklaştığı; yoksul işçilerin yasanamayacak kadar kötü şartlar altında günlerini geçirdiği; ekonomik ve toplumsal çöküşün ahlaki çöküşü de beraberinde getirerek bebek öldürme, fahişelik, intihar, delilik vb. siddet içeren ve Hobsbawm’in “kisisel kör tepkiler” olarak adlandırdığı sonuçlar ile kendisini gösteren boyun eğme davranışının; söz konusu şartların kötülüğüne alternatif üretme amacı ile kitlesel düzeyde örgütlenen bir baskaldırının birlikte görüldüğü belirtilmelidir.¹¹ Hobsbawm, bu baskaldırının nedenini gittikçe yoksullasan işçileri sömürerek sürekli zenginlesen burjuva sınıfı ikilemi üzerine kafa yoran ve bu ikiligi ebedi düzenin değismez parçası olarak görme eğilimini reddeden işçilerde görmektedir. Üstelik bu işçiler, Hobsbawm’in vurguladığı sekliyle kalifiye olmayan bilgisiz, cahil kesimlerden değil; işçi sınıfının en kalifiye, eğitilmiş dolayısı ile kendisine en çok güvenen zanaatkarlarından (yani bilinçli işçilerinden) oluşmaktaydı. “Devrim Çağı”nın dönemin örgütlenme ve baskaldırma şartlarını analiz eden satırları arasında gezinirken bu dönemdeki kitlesel protestoların yalnızca köylüler, endüstri ve fabrika işçileri tarafından değil; kendi işine sahip olanlar, usta zanaatkarlar ve domestik üretim yapan işçileri de içine alan bir ortak cephe tarafından gerçekleştirildiği ve

⁸ Marshall Berman, *Katı Olan Her Sey Buharlaşıyor*, çev. Ümit Altug-Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 59.

⁹ Eric Hobsbawm, *Devrim Çağı (1789-1848)*, Verso Yayınları, Ankara 1989, s. 99.

¹⁰ A.g.e., s. 370, 378.

¹¹ A.g.e., 374-378.

dönemin baskın eğilimini yansıtacak şekilde toplumun alt orta tabakasındaki tüm kentli kitlenin “işçi sınıfı” sayılması tespitleri ile karşılaşmak, yazımın giriş kısmında dile getirdiğim “birlikte hareket edebilir mi?” sorusunu “evet” olarak yanıtlama cesaretini vermektedir. Büyük değişimlerin, buna bağlı olarak da çöküşlerin ve parçalanmaların hızlı bir şekilde yaşandığı dönemde, işçilerin boyun eğen pozisyonunda konumlanmasını engelleyecek tutarlılık ve amacı onlara vermesi açısından kurulan ilk sendikalar, işçilerin arasındaki nitelik farklarına rağmen ortak bir cephede örgütlenmeyi sağlaması ve baskıyı mümkün kılması açısından hayati önem taşımaktadır. Günümüzde taseron şirketler aracılığı ile işçi çalıştırma pratiği 18.-19. yüzyılın işçiler üzerinde kurduğu baskı ve sömürü mekanizmasını aratmayacak şekilde kendini var ederken, tipki geçmişte “kendi basının çaresine bakmak zorunda bırakılan” işçilerin yaptığı gibi SHÇEK çalışanlarının da sendikalaşma pratiğini ortak/birleştirici bir zemin olarak algılayıp hareket etmeleri kilit bir noktada durmaktadır. Bu algılama süphesiz işçilerin içine düştükleri durumu fark edip ezildikleri dünyayı desifre etmeleri ve bu desifreyondan hareketle eylemde bulunmaları halinde özgürleştirici bir hâl alır. SHÇEK çalışanlarının, üzerinde kurulan baskının bireysel çabalar ile kendini kurtarmaya çalışmak ya da uslu durarak piramidin tepesindekiler tarafından kurtarılmayı beklemek (ya da en azından gözlerine görünmeden gazaplarından sakinme) yolu ile kaldırılmayacağı açıkça görülmektedir. Bu durumda “kimse tek başına kendi çabasıyla kendini özgürleştiremeyeceği gibi, kimse de baskıları tarafından özgürleştirilemez”¹² saptaması üzerinden hareket etmek, çalışanları sosyal haklarına sahip çıkma konusunda bir yere götürebilir. Freire, bu noktada “ezilenlerin insanlaşma mücadelesi” olarak adlandırdığı mücadelenin tüm sorumluluğunun ezilenlerde olması gerektiğini vurgulamaktadır. İşçilerin kime ulaşmaları gerektiği sorusunun yanıtı tam da bu vurguda yatmaktadır.

Freire; ezenlerin, ezilenlerde biraz olsun birleştirme ihtiyacı uyandırabilecek her türlü eylemi kati suretle (gerekirse siddet kullanarak) engellendiklerini; birlik, örgütlenme ve mücadele gibi kavramları da derhal tehlikeli olarak damgaladıklarını ifade etmektedir. Bu kavramların ezenler açısından tehlikesi, hayata geçirildikleri takdirde ezilenleri özgürleşmeye götüreceği gerçeği ile açıklanabilir.¹³ Bu noktada boyun eğdirilen ezilenler, ezenlerin “mali”, tarihin de yalnızca nesnesi olmaktan çıkabilirler.

Baskıdır...

Karl Marks’ın ünlü eseri Kapital’i özüne ve temel kavramlarına inerek çizgi roman formatında anlatan Kapital Manga, bir peynir fabrikasında geçen üretim süreçlerini ve bu üretim süreçlerinin çalışanları nasıl etkilediğini okurlara en yalın biçimiyle aktarıyor. Kapital kahramanlar (Robin, Heinrich, Karl, Helena, Daniel, Anny ve Kahya) arasında geçen olaylar “Kapitalist sistemde toplumun zenginliği, ‘muazzam bir meta yığını’ olarak görünür” şeklinde özetlenen ana fikri (ve çizgi romanın ilk cümlesini) kolaylıkla algılamamızı sağlıyor. Yatırımcı Daniel, yerel bir peynir

¹² Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, çev. Dilek Hattatoglu ve Erol Özbek, Ayrinti Yayınevi, İstanbul 1991, s.42.

¹³ A.g.e., 110-111.

üreticisi olan Robin'e daha fazla peynir üretip hızlıca zengin olmanın yolunu açacak bir teklifte bulunur. Ancak başarısız olması halinde koyduğu sermayeyi geri alacaktır. Robin, babasının para ve kapitalist üretim süreci konusundaki tüm uyarılarına rağmen teklifi kabul eder. Ancak kâr amacı güden bir patrona dönmeye başladığında kendi çıkarı için işçileri acımasızca sömürme konusunda oldukça başarılı olma ile bu yaptığından pişman olma arasında gidip gelmektedir. Kendini çevreleyen sistem içerisinde eli kolu bağlı ve sermaye sahibinin kölesi haline gelen Robin, çizgi romanın son sayfalarında Daniel ile simgeleştirilen kapitalist sistem için yalnızca bir meta olduğunu anlar. Robin burada boş imalathanesinin içerisinde yalnız olarak çizilmiştir zira işçiler köle olmadıklarının farkına vararak fabrikanın dışında durumu protesto etmeye başlamışlardır...

Bu durum içerisinden atacağımız sosyolojik bakış (her ne kadar peynir fabrikasında çalışan işçiler ile sosyal hizmet işçilerinin toplumsal tabakalaşmadaki konumları farklılık gösterse ve sosyal hizmet çalışanları da kendi içlerinde heterojen bir yapı oluştursa da) bizi kapitalist kültürün sosyal hizmet üreten kurumların yapılanmalarında dahi ne derece yerleştiğini anlamamıza ve üretilen sosyal hizmetin politikasının da bu kültürün devamlılığını sağlama yönünde şekillendirildiğini görmemize yardımcı olacaktır. SHÇEK bünyesinde çalışanlar açısından ele alınacak "sosyal hak" problemi hizmet üretenleri etkilediği kadar hizmetten fayda sağlayan dezavantajlı gruplara da deşmektedir. Çalışanların kâr amacı güden bir fabrikanın işçileri olarak algılanması, taseron şirketlerin kısa süreli sözleşmeler ile çalışanların sigorta, maaş, yıllık izin ve tazminat haklarına el koyarak kendi çıkarlarına yönelik hareket etmesi bu alanda çalışma yürüten "vasıflı" iş gücünün giderek niteliksizleşmesine neden olmaktadır. Zira sosyal hakların gasp edildiği, ücretlerin sürekli düşük tutulduğu, çalışanların kendilerini bir türlü güvende hissedemedikleri bir örgütlenmede "Yerinizi alacak bir sürü insan var... Patron öyle diyor"¹⁴ cümlesini isitmeleri kaçınılmazdır. Bu anlamda çalışani sıkıstıran, deşersizleştiren, üzerinde baskı kuran bu sisteme sadakat de söz konusu olmayacaktır. Emegini başka bir alana kaydıran deneyimli ve "nitelikli" iş gücünün yerini daha düşük ücretle çalışmayı kabul eden, daha az deneyimli ve daha az donanımına sahip iş gücü almaktadır. Kapital Manga'nın konuşma balonlarında göze çarpan ve peynir fabrikasında çalışanlara yönelik söylenen "İşçiler basit olursa, iş de basitleşir. Bunlara parasını verirsin olur biter" yaklaşımı bugün SHÇEK'de temizlik, bakım personellerine olduğu kadar meslek sahibi beyaz yakalılara yönelik de tehdit oluşturmaktadır. Mesleki çalışma yürütenlerin işlerinin bu şekilde basitleşmesi (basitleştirilmesi) sistemin sosyal politika anlayışını beslemektedir.

Burada toplumsal olanın önüne ekonomik olanı koyan ve insani toplumun asli bir ferdi olarak kabul eden yaklaşımın tam tersi bir yaklaşımla yalnızca ücret karşılığı çalışan iş gücü = meta olarak gören, hak temelli yaklaşımın savunduğu sosyal hakları savunmak yerine bireyleri hayırseverlerin insafına bırakan bir yaklaşım söz konusudur.¹⁵ Yoksullukla mücadele stratejileri bağlamında irdelendiğinde bu yaklaşımın hak temelli bir sosyal yardım anlayışı yerine yoksulluğun

¹⁴ Karl Marx (özgün eser), East Press (mangalastıran), Kapital Manga, Japoncadan çeviren H. Can Erkin, Yordam Kitap, İstanbul 2009.

¹⁵ Ayşe Bugra, A.g.e., s. 10-13.

sürdürülebilirliğine hizmet eden sadaka verme zihniyetini koyduğu açıkça görülecektir.¹⁶ Buradan hareketle yürütülen sosyal politikaları hayata geçirecek sosyal hizmet kurumlarının ise çok da karmaşık olmayan basit sadaka dağıtma işini, basit çalışanlar ile yapmayı istemeleri oldukça anlaşılır durmaktadır. Madalyonun diğer yüzü ise bu basit çalışmayı gerçekleştiren meslek sahiplerinin şartlarının gün geçtikçe hizmet ürettikleri kitle ile yakınlaşmasıdır. Ancak tüm bunlara rağmen unutulmaması gereken önemli bir nokta var:

“Değişken sermaye dolasımları gibi bir toplumsal süreçte gömülmüş bedenler asla uysal veya pasif olarak tahayyül edilmemelidir. En nihayetinde sermayeyi üreten, emeğin ‘şekil verici’ atesidir. Her ne kadar emek, sermayenin tahakkümü altında, kendi tahakkümünün (hem tüketim ve mübadele, hem de üretim alanında) koşullarını ve araçlarını üretmeye mahkûm ise de, emekçinin dönüştürücü ve yaratıcı kapasitesi, bugünden hayal edilemeyecek alternatif üretim, mübadele ve tüketim koşullarını biçimlendirme potansiyelini her zaman tasir. Bu dönüştürücü ve yaratıcı kapasite asla silinemez”¹⁷

Harvey, işçinin bedenini siyasallaştıran ve onu düzeni bozan siyasal bir aktör olarak gören bu yaklaşımında Marks’tan büyük ölçüde etkilenecek işçiye “emeğinin onurunu koruma, bütünlüklü bir insan olarak saygı görme ve önemsenme, baskalarına da aynı şekilde davranma arzusu konusundaki ideal ve gayelerin taşıyıcılığı”¹⁸ görevini yükler. Sosyal hizmet alanında devletin en asli işi olan sosyal hizmeti asıl iş alanları sosyal hizmet ile hiçbir ilgisi olmayan özel şirketlere devretmesi bazı ilginç resimlerin ortaya çıkmasına neden oluyor. Bu resimde plastik eşyalar, hırdavat, salça, tursu vb. ürünlerin satıldığı toptancı mekânlarında yer alan şirketlerde sosyologların, psikologların, sosyal çalışmacıların, çocuk gelişimcilerin, öğretmenlerin, SHÇEK içerisinde en az söz konusu meslek elemanları kadar ağır yük/sorumluluk altına giren temizlik-bakım personellerinin alınıp satıldığını, başka şirketlere devredildiğini ya da sözleşmelerinin yenilenmediğini görüyoruz. Gördüklerimiz, insani ve mesleki onurumuzu korumak adına bizi eyleme geçmeye zorunlu kılıyor...

SHÇEK çalışanları taseronlaşma karsiti eylemliliklerini sendikal zemine taşıyarak devletin düşük ücretli ve kısa süreli sözleşme mantığı ile yürüttüğü istihdam politikasını geri çekerek tüm çalışanlarının kadrolu olarak istihdamını zorlamak üzere adım atmış bulunmaktalar. Çünkü fark ettiler ki çalışma hayatlarında sürekli güvencesiz bir şekilde, baskı altında, yarın ne olacağını bilmeden eli kolu bağlı bırakılmak kendilerine yapılan en büyük haksızlık.

¹⁶ Tanil Bora, Yoksullukla Mücadele Stratejileri Üzerine: Sadaka, Sosyal Yardım, Dayanışma, Örgütlenme, Birikim, Sayı 241, İstanbul, Mayıs 2009, s.19-23.

¹⁷ David Harvey, Umut Mekânları, çev. Zeynep Gambetti, Metis Yayınları, İstanbul 2008, s. 148.

¹⁸ A.g.e., 149.

Sonuç

Taseron şirketler aracılığı ile sosyal hizmet kurumlarında çalıştırılan işçilerin emeginin karşılığını alma, yalnızca bir meta olarak algılanmama, çalışma hayatında saygı görme ve önemsenme taleplerini dile getirmenin yanı sıra icra ettikleri mesleklerin onurunu da koruma görevini üstlenmeleri gerekmektedir. Bu anlamda çalışanların, işçi haklarını korumaya yönelik yürütülen sendikal mücadele ile kalmayıp; amaçları meslek gruplarının mesleki, ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel sorunları ile ilgilenmek; anayasal ve demokratik haklarını koruyup, geliştirmek; meslektaşları arasında birlik, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlamak olan meslek örgütlerine de yönelmeleri bir zorunluluk haline almıştır.

KAYNAKLAR

- Berman, Marshall, *Kati Olan Her Şey Buharlaşıyor*, çev. Ümit Altug-Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- Bora, Tanıl, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri Üzerine: Sadaka, Sosyal Yardım, Dayanışma, Örgütlenme*, Birikim Dergisi, Sayı 241, İstanbul, Mayıs 2009.
- Bugra, Ayşe, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.
- Erdoğan, Necmi, *Yoksulların-Ezilenlerin Siyasal Örgütlenmesi Üzerine Tartışma Notları*, Birikim Dergisi, Sayı 245, İstanbul, Eylül 2009.
- Freire, Paulo, *Ezilenlerin Pedagojisi*, çev. Dilek Hattatoglu ve Erol Özbek, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 1991.
- Harvey, David, *Umut Mekânları*, çev. Zeynep Gambetti, Metis Yayınları, İstanbul 2008.
- Hobsbawm, Eric, *Devrim Çağı (1789-1848)*, Verso Yayınları, Ankara 1989.
- Marx, Karl (özgün eser), East Press (mangalastiran), *Kapital Manga*, Japoncadan çeviren H. Can Erkin, Yordam Kitap, İstanbul 2009.
- Sennett, Richard, *Yeni Kapitalizmin Kültürü*, çev. Aylin Onacak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2009.